

**Budujemy koalicję
na rzecz
samorządności
uczniowskiej w Ukrainie**

Karta Demokratyczny samorząd uczniowski w Ukrainie

Wstęp

Łączy nas przekonanie, że współczesna szkoła może być przestrzenią sprzyjającą kształtowaniu postaw demokratycznych, a samorząd uczniowski jest jedną z najlepszych okazji, by rozwijać u młodych ludzi umiejętności obywatelskie i społeczne.

Dobrze działający samorząd uczniowski przygotowuje dzieci i młodych ludzi do roli aktywnych, odpowiedzialnych obywateli i obywaterek, gdyż pozwala im uczyć się poprzez doświadczenie.

Samorządność uczniowska uczy:

Wybierania swoich przedstawicieli

Coroczne wybory reprezentacji samorządu uczniowskiego mogą być okazją do ćwiczenia umiejętności namysłu nad wspólnymi, tu szkolnymi sprawami, definiowania oczekiwań wobec przedstawicieli, analizy potrzeb społeczności szkolnej. Uczniowie nabywają nie tylko umiejętność głosowania, ale także rozpoznawania interesów wspólnoty oraz zgodnego z nimi świadomego dokonywania wyborów. Zrozumienie wagi wyborów, nabycie umiejętności oddawania głosu i oceniania programów kandydatów mogą stać się ważnym efektem edukacyjnym dobrze działającego samorządu uczniowskiego. Są one niezbędne dla jakości demokracji.

Podejmowanie oddolnych działań

Jeśli chcemy, by w przyszłości nasi współobywatele „brali sprawy w swoje ręce”, działali na rzecz swojej społeczności lokalnej, narodowej, europejskiej, trzeba nauczyć młodzież podejmowania oddolnych działań. Szkoła może stanowić doskonałe miejsce ćwiczenia się uczniów w byciu aktywnym, planowaniu i realizacji swoich projektów. By to było możliwe, niezbędne jest uczenie współpracy, porozumiewania się, brania odpowiedzialności za szkolne wydarzenia oraz za działania na rzecz społeczności. Tego właśnie uczy samorządność uczniowska lepiej niż inne procesy zachodzące na terenie szkoły. Oddolne działania uczniów mogą dotyczyć zarówno organizowania imprez i uroczystości w szkole, wolontariatu, działań na rzecz społeczności lokalnej, jak i oddziaływania na życie szkoły – zarówno na poziomie zarządzania infrastrukturą po poprawę jakości nauczania.

Współdecydowania o sprawach wspólnych

Dzisiejsza demokracja daje obywatelom coraz więcej możliwości wpływania na decyzje władz od lokalnych po europejskie. Organizowanych jest coraz więcej konsultacji społecznych, debat publicznych, spotkań z mieszkańcami. Jest to ważna tendencja związana z przemianami roli obywateli, których zadaniem nie jest już tylko wybieranie swoich reprezentantów raz na cztery lata, ale aktywne uczestnictwo także pomiędzy głosowaniami. Samorządność uczniowska jest świetnym polem do tego, by uczniowie ćwiczyli się w procesie podejmowania decyzji, uczestnicząc w decydowaniu o ważnych dla nich sprawach, odpowiednio do ich wieku. Włączanie uczniów w proces decydowania o sprawach szkoły pozwala na budowanie w nich poczucia odpowiedzialności za swoją placówkę oświatową.

Rozpoznawania reguł i działania zgodnie z nimi

Samorządność uczniowska daje możliwość nauczania dzieci, czym są reguły, skąd się biorą i jak należy ich przestrzegać. To samorząd uczniowski uchwała zasady swojego działania i wyboru przedstawicieli. Jest to świetna okazja do uczenia dzieci, że w społeczeństwie demokratycznym obywatele mają wpływ na reguły, którym sami potem podlegają. To pokazuje uczniom, że w państwie demokratycznym reguły nie są arbitralne, ale mają odzwierciedlać sytuację i potrzeby ludzi, dla których zostały zapisane. Reprezentacja samorządu uczniowskiego, działając na rzecz przestrzegania praw uczniów, uczy wszystkich, że prawa w demokracji należy przestrzegać, a obywatele powinni upominać się o sprawiedliwość w sytuacji jego naruszenia.

Zapisy Karty

1/ Uczniowie i nauczyciele dzielą cele samorządu uczniowskiego

Istota standardu

- Cele, zadania, zakres działania SU są wspólnie opracowywane przez uczniów i nauczycieli w otwartym i przejrzystym procesie.
- Cele i zadania powinny być przedstawiane całej społeczności szkolnej, tak by dobrze je znała i rozumiała.
- Cele SU powinny być skorelowane z celami i zadaniami (dokumenty strategiczne i statutowe) instytucji edukacyjnej oraz ustawodawstwem w dziedzinie edukacji.

Dlaczego to jest ważne?

Dzięki wspólnemu ustalaniu celów i zadań SU uczniowie zyskują realny wpływ na kształt samorządu uczniowskiego. Ważne jest by młodzi ludzie czuli, że nie są jedynie realizatorami planów dorosłych, ich głos jest znaczący wtedy, gdy określany jest kształt samorządu uczniowskiego. To ma zasadniczy wpływ dla wiarygodności SU i zaufania młodych ludzi do niego.

Co warto zrobić?

- Wypracować dokument, który opisuje cele, zadania i procedury.
- Proces tworzenia dokumentu powinien być włączający, to znaczy, że każdy uczeń i uczennica są poinformowani o nim oraz zaproszeni do współtworzenia go.
- Spisać dokument, tak by był on dostępny dla całej społeczności szkolnej. Ważne jest by był on napisany językiem zrozumiałym dla dzieci i młodych ludzi (nie musi mieć formy poważnego dokumentu pisanego językiem prawniczym).
- Znaleźć miejsce i sposoby, żeby ten dokument upubliczniać.
- Opracowanie dokumentu dotyczącego działalności CSS, w którym przewidzieć sposoby realizacji celów i innych procedur.

Inspiracje

- Proces tworzenia regulaminu
- Plakat

2/ Uczniowie mają realny wpływ na sprawy szkoły

Istota standardu

Uczniowie mają wpływ na określone sprawy szkolne: organizację pracy szkolnej, proces uczenia się, organizację przestrzeni i wypoczynku itp. Mogą także być aktywni w sferze informowania o prawach ucznia oraz reagować w sytuacji ich naruszeń.

Dlaczego jest to ważne?

Wiarygodność samorządu uczniowskiego zależy w dużej mierze od tego, czy uczniowie mają realny wpływ na ważne szkolne sprawy i czy głos młodych ludzi jest słuchany, szanowany. Umożliwienie SU udziału w ważnych decyzjach dotyczących szkolnej codzienności przygotowuje młodych ludzi do przyszłego udziału w demokracji.

Dzięki udziałowi w dyskusjach, naradach, debatach o wspólnych sprawach uczniowie rozwijają umiejętności komunikowania się, wyrażania swoich pomysłów i promowania swoich opinii, słuchania opinii innych oraz wypracowywania wspólnych rozwiązań.

Gdy uczniowie są traktowani poważnie jako partnerzy administracji szkoły zyskują motywację do działania i czują się bardziej odpowiedzialni za społeczność szkolną.

Co dokładnie należy zrobić, aby wdrożyć te standardy?

- Dyrektor oraz nauczyciele zapewniają uczniom stałe uczestnictwo w podejmowaniu istotnych decyzji, dotyczących: organizacji życia szkoły, dydaktyki, zagospodarowania przestrzeni budynku szkoły i wokół szkoły. Sposób włączenia dostosowany jest do wieku, kompetencji uczniów i możliwości rodziców. Stosowane są różne formy włączenia w te działania, poczynając od udzielania prawa do wyrażania opinii, przez współdecydowanie, aż po przekazywanie prawa (i odpowiedzialności) za niektóre decyzje uczniom. Zakładamy, że to dyrektor jako osoba odpowiedzialna za jakość pracy szkoły powinien aktywnie włączać członków społeczności szkolnej do procesów decyzyjnych.
- Język używany w procesach decyzyjnych powinien być dostosowany do kompetencji uczniów. Oznacza to unikanie języka branżowego, a jeśli jest to niezbędne - wyjaśnienie stosowanych pojęć.
- Tematy wybierane do konsultacji i współdecydowania (przez dyrekcję), powinny być na tyle istotne, żeby interesowały uczniów oraz miały realne przełożenie na sprawy szkoły. Dzięki temu wzrośnie zaangażowanie uczniów.
- Procesy partycypacyjne powinny być atrakcyjne i włączające, jeżeli chodzi o formy oraz pozwalały na zastosowanie nowych technologii.
- Tworzenie listy problemów, spraw, w których uczniowie będą współdecydować ma miejsce podczas regularnych spotkań reprezentacji samorządu uczniowskiego i nauczycieli. Warto wskazać w regulaminie, w jakich obszarach administracja nie może podejmować decyzji bez udziału studentów.

- Nauczyciele powinni stosować pedagogikę partnerstwa, czyli na co dzień stosować metody, które sprzyjają współpracy i zabieraniu głosu przez młodych ludzi.

Inspiracje:

- Lista ważnych szkolnych spraw, na które powinni mieć wpływ uczniowie
- Poziomy włączania uczniów i uczennic do procesów decyzyjnych w szkole (informowanie/ konsultowanie/współdecydowanie/decydowanie)
- Przywództwo włączające.

3/ Samorząd uczniowski dysponuje zasobami materialnymi oraz sprzętem, żeby skuteczniej prowadzić swoje działania

Istota standardu

Zasoby są konieczne dla realizacji przez samorzady uczniowskiego różnego rodzaju oddolnych inicjatyw oraz codziennej pracy. Dlatego zakładamy, że dobrze działający samorząd uczniowski posiada środki, które wykorzystuje w swoich działaniach na rzecz społeczności szkolnej i lokalnej.

Dlaczego jest to ważne?

- Zasoby materialne są kluczem do niezależności samorządu oraz wielości podejmowanych działań.
- Bez odpowiednich zasobów trudno systematycznie działać jak i organizować większe przedsięwzięcia.
- Zdobywanie i zarządzanie zasobami pomaga rozwijać umiejętności niezbędne do prowadzenia działań społecznych (planowanie, szacowanie potrzebnych zasobów, kosztów, rozliczenie itp.).

Co warto zrobić?

- Zapewnić w budżecie szkoły środki na podstawowe potrzeby samorządu uczniowskiego (uczniowie biorą udział w dyskusji nad wnioskiem budżetowym i wykorzystaniem funduszy).
- Udostępnić istniejące szkolne zasoby (sala, komputer, drukarka, internet).
- Samorząd uczniowski pozyskuje dodatkowe środki na wszelkie dozwolone prawem sposoby (projekty grantowe, targi, imprezy charytatywne) i uczy się zdobywać te środki.
- Udostępnić samorządowi przestrzeń, która służy jego pracy – miejsce spotkań, planowania, realizacji działań SU, promowania SU (pokój, sala, szafka, tablica).

Inspiracje:

- Szkoła Stryzhavska od wielu lat zajmuje się segregacją śmieci. Posortowane surowce przekazywane są zamawiającym, a dochód z nich jest wykorzystywany przez samorząd studencki (np. zakupione stoły tenisowe, wysyłane prezenty żołnierzom ATO)
- Szkolne budżety partycypacyjne
- Aktywna młodzież
- Fundusz samorządów uczniowskich Poznań
- Tablica SU

4/ Samorząd uczniowski ma wsparcie dorosłych

Istota standardu

Uczniowie i uczennice muszą w szkole nauczyć się samorządności – udziału w procesach decyzyjnych, planowania i realizowania oddolnych działań, promowania i ochrony praw ucznia. Dlatego potrzebni są im dorośli, którzy zarówno będą wspierać rozwój ich konkretnych umiejętności (zabierania głosu formułowania opinii, planowania, promowani wydarzeń itp.) ale także będą życzliwym wsparciem młodych w ich samodzielnej pracy.

Kluczowe jest tu by dorośli nie wyręczali młodych ludzi, nie nakazywali im co i jak mają robić w ramach ich „samorządowych” działań, ale towarzyszyli im, dzieląc się swoim doświadczeniem.

Dlaczego jest to ważne?

- Młodzi ludzie pozostawieni sami sobie mogą nie poradzić sobie z licznymi zadaniami, jakie stoją przed samorządem uczniowskim.
- Zaangażowany nauczyciel zadba o motywację uczniów działających w SU oraz pomoże w osiągnięciu celów samorządu uczniowskiego z korzyścią dla całej społeczności szkolnej.
- Młodzi ludzie potrzebują także wsparcia nauczyciela lub nauczycielki w kontaktach i we współpracy z dyrektorem szkoły i administracją.

Co warto zrobić?

- Dyrektor szkoły powinien zadbać o powołanie opiekuna/ dorosłego wspierającego samorząd uczniowski (najlepiej wybranego z udziałem dzieci i młodych ludzi).
- Opiekun powinien dbać o regularne spotkania z samorządem uczniowskim, tak by cele i zadania SU mogły zostać zrealizowane.
- Organizować regularne spotkania nauczycieli, uczniów i rodziców.
- Warto by opiekun rozwijał umiejętności związane z samorządnością i demokratyczną kulturą szkoły wśród nauczycieli i rodziców.

5/ Samorząd uczniowski, by realizować swoje cele jest dobrze zorganizowany

Istota standardu

Struktura SU powinna być zaprojektowana tak, by pomóc samorządowi uczniowskiemu osiągać jego cele. Nie musi być ona zdefiniowana raz na zawsze. Przeciwnie ważne by korespondowała z pomysłami uczniów i uczennic na działania w danym roku szkolnym. Ważne, żeby dorośli byli otwarci na różnorodne formy organizacyjne: prace metodą projektu, grupy zadaniowe, grupy ad hoc itp.

Jeśli w szkole organizowane są wybory przedstawicieli uczniów do organów SU, ważne by były one przejrzyste i demokratyczne. W swoich codziennych działaniach SU współpracuje także z innymi grupami i organizacjami działającymi na terenie szkoły.

Dlaczego jest to ważne

Nawet najszlachetniejsze cele to za mało, żeby można powiedzieć, że samorząd uczniowski dobrze działa. Potrzebna jest też dobra organizacja, żeby pomysły wdrażać w życie a potrzeby uczniów były zaspokojone. Dlatego przy wsparciu dorosłych samorząd uczniowski określa swoją strukturę organizacyjną, która najlepiej umożliwi wdrażanie działań.

Co warto zrobić?

- Wprowadzenie systemu zarządzania, który najlepiej odpowiada celom samorządu uczniowskiego w danym roku szkolnym, ale zgodne jest z organizacją pracy szkoły.
- Samorząd uczniowski działa metodą projektu przy organizacji oddolnych działań: uczniowie są uczeni metody projektu (określenia celów, odpowiednich działań, podziału obowiązków między grupy zadaniowe, szacowania kosztów, ewaluacji oraz ocenianie, na ile cele zostały osiągnięte).
- Powoływane są otwarte grupy zadaniowe, do rozwiązania konkretnych problemów, albo realizacji uczniowskich przedsięwzięć.
- Samorząd może być także zorganizowany w formie grup tematycznych zajmujących się stale m.in. promocją, kontaktem z dyrekcją, działaniami charytatywnymi, imprezami kulturalnymi.
- Samorząd uczniowski zakłada takie formy działania, które zapewniają skuteczny i wyraźny głos chłopców i dziewcząt w sprawach szkoły (rady klasowe, rada ogólnoszkolna, regularne referenda, narady szkolne itp.).
- Ważna jest systematyczność działania samorządu uczniowskiego, tak by rzeczywiście reprezentował głos i potrzeby uczniów oraz był współtwórcą szkolnej codzienności.

6/ Partnerstwo i współpraca są podstawą istnienia rozwoju samorządności

Istota

Uczniowie aktywni w ramach samorządu uczniowskiego oraz nauczyciele zaangażowani we współpracę z nimi współpracują z innymi szkołami, instytucjami organizacjami, by wymieniać się dobrymi praktykami oraz wspólnie szukać rozwiązań podobnych problemów.

Dlaczego to jest ważne?

Każda szkoła to inny mikrokosmos. Choć wszystkie szkoły działają na podstawie tego samego prawa, codzienność różni się w zależności od pomysłów, inwencji, doświadczeń osób tam pracujących i uczących się.

- Współpraca z samorządami uczniowskimi z innych szkół daje możliwość dotarcia na poziom społeczności i rozwiązywania problemów, które dotyczą wielu szkół w sposób systemowy.
- Dzielenie się doświadczeniami jest przydatne, pokazuje nowe możliwości rozwiązywania znanych problemów oraz wprowadza różnorodność.
- Promuje skoordynowane działania, daje możliwość spojrzenia na problemy z różnych punktów widzenia.
- Przyczynia się do tworzenia zintegrowanego środowiska lokalnego.
- Integruje młodych liderów rozpoczynających swoją działalność społeczną w ramach samorządów uczniowskich.
- Współpraca między szkołami daje możliwość wymiany zasobów.
- Ułatwia organizowanie działań o większym zasięgu.

Co warto zrobić?

- Zainicjować działanie wspólnej platformy komunikacji, np.: grup na Instagramie lub FB albo innym portalu społecznościowym. Platforma może być adresowana do młodych ludzi, ale swoją rolę mogą prowadzić także nauczyciele współpracujący z samorządami uczniowskimi.
- Proponować władzom lokalnym organizowanie ogólnomiejskich projektów wzmacniających samorządność uczniowską. Mogą one (w zależności od skali) adresowane do grup uczniowskich, nauczycieli, rodziców, całej społeczności szkolnych (patrz inspiracje).
- Organizować spotkania samorządów uczniowskich, gdzie będą prezentowane najlepsze praktyki, które warto upowszechniać.
- Organizować „festiwale porażek”, czyli spotkania, które będą poświęcone diagnozie trudności. Festiwale porażek pozwalają otwarcie przyznawać się do błędów, ale także służą uczeniu się na nich oraz pomagają uchronić się przed nimi osobo i szkołom planującym podobne przedsięwzięcia. Samorządność uczniowska też jest nauką (tylko kompetencji społecznych i obywatelskich) zatem powinno być miejsce na popełnianie błędów i uczenie się na nich.

Jak powstała karta?

Karta powstała w ramach projektu „Budujemy koalicję na rzecz samorządności uczniowskiej w Ukrainie”. Celem projektu było stworzenie koalicji ukraińskich organizacji pozarządowych, instytucji oświatowych i metodycznych, które przy wsparciu eksperckim ze strony Fundacji Civis Polonus wypracują standardy dobrego samorządu uczniowskiego, a następnie upowszechnią je na spotkaniach i konferencjach w różnych regionach kraju. Projekt jest realizowany w partnerstwie z Unikalną Krainą i Lwowskim Obwodowym Instytutem Podyplomowego Kształcenia Pedagogicznego.

Zapisy karty są wynikiem:

- pracy grona ekspertów i ekspertek z takich organizacji jak:
 1. КЗ ЛОР "Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" (м.Львів);
 2. Громадська організація "Унікальна країна" (м.Жмеринка);
 3. Управління освіти Жмеринської міської ради (м.Жмеринка);
 4. Центр Освітніх Ініціатив (м.Львів);
 5. Класична гімназія при ЛНУ ім. І. Франка (м.Львів);
 6. Центр творчості для дітей та молоді м.Жидачева Львівської області (м.Жидачів);
 7. Бродівський міжшкільний учнівський парламент (м.Броди);
 8. Бродівська гімназія ім. Івана Труша (м.Броди);
 9. Загальноосвітня школа №3 (м.Золотоноша);
 10. Кременчуцький інформаційно-просвітницький центр "Європейський клуб" (м.Кременчук);
 11. Миргородський НВК (днз-знз) "Гелікон" Миргородської міської ради (м.Миргород);
 12. Навчально-методичний центр професійно-технічної освіти у Дніпропетровській області;
 13. КУ "Центр професійного розвитку педагогічних працівників" (м.Костянтинівка);
 14. КЗВО "Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради" (м.Одеса);
 15. Одеська обласна школа громадянської участі дітей та дорослих "Усі в Дії!" (м.Одеса);
 16. Асоціація викладачів історії, громадянознавства та суспільних дисциплін "Нова Доба" (м.Львів);
 17. Загальноосвітня школа № 6 (м.Бровари); Загальноосвітня школа (с.Дубечне, Волинська область);
 18. Громадська організація "Наше Поділля" (м.Вінниця).

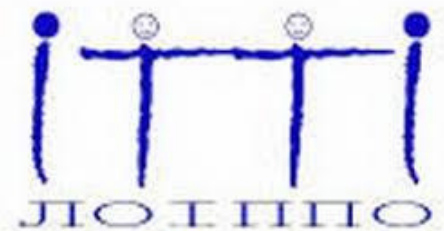
- oraz usystematyzowanego procesu konsultacji ich z uczniami oraz nauczycielami. 15 członków koalicji przeprowadziło spotkania konsultacyjne dotyczące wstępnie sformułowanych wytycznych co do działania samorządów uczniowskich. Zależało nam na tym, by uczniowie i nauczyciele mieli okazję swobodnie wypowiedzieć się na o tym, od czego ich zdaniem zależy sprawnie działający samorząd uczniowski. Na tym etapie nie mieliśmy gotowych sformułowań, czy zapisów.

Spotkania konsultacyjne odbyły się w 11 miejscowościach i wzięło w nich udział 220 uczennic i uczniów i 183 nauczycieli i dyrektorów szkół. Ponadto 963 uczniów i 602 nauczycieli wypełniło anonimowy formularz on-line, za pomocą którego konsultowaliśmy treści zapisane w Karcie.

Raport z konsultacji opracowany przez pracowniczki Lwowskiego Obwodowego Instytutu Podyplomowego Kształcenia Pedagogicznego, można przeczytać na stronie internetowej projektu.

Publikacja elektroniczna „Demokratyczny samorząd uczniowski w Ukrainie” jest dostępna na licencji Creative Commons „Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne 4.0 Międzynarodowe” (CC BY-NC 4.0), co oznacza możliwość korzystania z tych utworów na warunkach licencji dostępnej na stronie <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Fundacji Civis Polonus. Utwór powstał w ramach projektu „Budujemy koalicję na rzecz samorządności uczniowskiej w Ukrainie”, realizowanego przez Fundację Civis Polonus przy wykorzystaniu środków Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności. Zezwala się na dowolne wykorzystanie treści – pod warunkiem zachowania niniejszej informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, posiadaczach praw oraz o projekcie „Budujemy koalicję na rzecz samorządu uczniowskiego w Ukrainie”. Treść licencji jest dostępna na stronie <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.pl>.

Projekt „Budujemy koalicję na rzecz samorządności uczniowskiej w Ukrainie” jest współfinansowany przez Fundację Edukacja dla Demokracji w ramach programu RITA – Przemiany w regionie, finansowanego przez Polsko-Amerykańską Fundację Wolności.

Przemiany w regionie